

Financijski klub

Javne financije

POREZNE OAZE

Istraživački rad

Marko Sršan

marko.srsan@gmail.com

Ključne riječi: porezne oaze, porezna evazija

Zagreb, veljača 2010. godine

SADRŽAJ

1.	UVOD	3
2.	POREZNE OAZE	3
2.1	POVIJEST POREZNIH OAZA	3
2.2	DEFINICIJA POREZNE OAZE	3
2.3	VRSTE POREZNIH OAZA	5
2.4	"TAMNA" STRANA POREZNIH OAZA	6
2.5	BUDUĆNOST POREZNIH OAZA	7
2.6	"POREZNE OAZE" U RH	8
3.	ZAKLJUČAK	9
4.	LITERATURA	10

1. UVOD

Porezno davanje, kao prisilno davanje državi, nije u interesu niti jednog poslovnog subjekta ni pojedinca. Iz tog su razloga ljudi smislili kako djelomično ili čak u potpunosti izbjeći takva plaćanja. Od sređivanja brojki u bilancama, namještanja profita, smanjenja oporezivog dijela potrošnjom do premještanja cijelog posla u "daleke" zemlje sa niskom stopom poreza. Ovaj istraživački rad će se baviti o poreznim oazama, njihovom povijesti, definicijom, njihovom "tamnom" stranom i njihovom budućnosti.

2. POREZNE OAZE

2.1 POVIJEST POREZNIH OAZA

Još u davnim vremenima, u Antičkoj Grčkoj, neki grčki otoci služili su pomorskim trgovcima kao spremišta inozemne robe kako bi izbjegli dvopostotno oporezivanje na uvezenu robu u, tada polis, Ateni. U Srednjem Vijeku su trgovci slobodnih trgovačkih gradova u Njemačkoj i susjednim zemljama, okupljeni u Ligu Hansa, a koji su započeli posao u Londonu, bili pošteđeni plaćanja poreza. Američke su kolonije trgovale iz Latinske Amerike kako bi izbjegli oporezivanje od strane Velike Britanije. Vjeruje se da se prvi oblik porezne evazije pojavio još 756. godine osnivanjem Papinske Države, odnosno kasnije, Vatikana. U prvoj polovici 20. stoljeća, Europske su vlade podigle poreze zbog naknada šteta nastalih za vrijeme 1. Svjetskog rata. S obzirom da je Švicarska bila neutralna u ratu, zadržala je svoje niske stope poreza i tako postigla velik opticaj kapitala unutar zemlje.

Zbog globalizacije, nestabilne političke i ekonomske vlade, te slabe komunikacijske mreže mjerodavnih ustanova, problem porezne evazije se znatno pogoršava. Sredinom 80-tih godina 20. stoljeća, tzv. "porezne oaze" su promijenile svoj fokus na legislativu, s ciljem da stvore korporativne mehanizme kojima bi izbjegli plaćanje poreza lokalnim vlastima. Tako su stvorile internacionalne korporacije. 1999. OECD je počeo vršiti pritisak na porezne oaze, nazivajući ih nelojalnom poreznom konkurencijom i prisiljavajući ih na izmjene zakona kako bi se više prihoda od poreza slijevalo u državnu blagajnu. Na taj bi se način omogućio bolji razvoj gospodarstva, a tako i same države.

2.2 DEFINICIJA POREZNE OAZE

Porezna oaza je bilo koja zemlja čiji zakoni i regulative omogućavaju stranim investitorima (fizičkim i pravnim osobama) da smanje svoja porezna davanja kroz upotrebu Offshore-a poput trusteva, IBC-a (eng. *Internacional Business Corporation*), bankovnih računa i kreditnih kartica. Nazivaju se još i porezna utočišta ili rajevi (eng. *tax haven*), a tvrtka koja je registrirana kao ekonomski subjekt u takvoj zemlji nosi naziv Offshore kompanija. Ove se kompanije bave trgovinom, holdingom, osiguranjem, prijevozom, investicijama, fondovima i financijama.

Većina poreznih oaza ima dvostruki monetarni kontrolni sistem. Razlikom tečaja valuta u takvim zemljama može se postići nezanemariva dobit. Moguće je da i stranac otvori poduzeće u poreznim oazama kako bi poslovao međunarodno. Poslovne operacije poduzeća tako neće biti subjekt deviznih kontrola sve dok poduzeće koristi stranu valutu kako bi trgovalo izvan granica svoje države. Mogućnosti iskorištavanja neplaćanja naknada državi i načini na koji se to postiže su brojni i svakako mora postojati dobar kontrolni sustav kako bi se takvo činjenje u potpunosti spriječilo i pošteno kaznilo od strane zakonodavnog tijela.

Temeljni razlozi popularnosti poreznih oaza su globalno okruženje i prednosti koje nudi svaka pojedina oaza poslovnim subjektima. Pod globalnim okruženjem podrazumijeva se okruženje koje je ugodno za svakog poreznog obveznika, minimalna porezna davanja čime se život čini ugodnijim i lakšim, a time dohodak postaje viši. Poslovni subjekti u takvom okruženju imaju priliku otvarati svoja poduzeća i poslovati sa znatno nižim troškovima, a na koncu i isplaćivati plaće bez poreza. Ne smije se zaboraviti niti porez na dobit koji ostaje djelomično ili potpuno u poduzeću na kraju poslovne godine i tako stalno povećava kapital tvrtke.

Kroz mnogo godina, sve više i više zemalja prezentiralo se kao porezni raj u namjeri da promiču turizam i privuku što više stranih investicija. Kao rezultat toga, danas postoje zemlje koje nemaju poreze ili imaju niske poreze i ostale koje nude specijalna izuzeća ili nagodbe za strane investitore.

2.3 VRSTE POREZNIH OAZA

Porezni raj bez poreza (eng. *no-tax haven*) je ona zemlja koja nema poreze nikakve vrste na nikakve vrste prihoda. Iako ne postoje porezi, te zemlje naplaćuju samo naknade/pristojbe za tvrtke prilikom ispunjavanja prijava i ostalih regulativnih poslova. Tu se jako jednostavno osnivaju kompanije, a godišnje pristojbe koje plaćaju u apsolutnim iznosima nisu ovisne o ostvarenoj dobiti i zamjenjuju klasični porez na dobit. To su zemlje kao što su Bahami, Kajmanski Otoci i Bermuda.

Porezni raj s niskim porezima (eng. *low-tax haven*) je zemlja u kojoj se oporezuje dobit pravnih osoba bez obzira gdje je ostvarena, a po relativno niskim poreznim stopama u odnosu na druge zemlje. Osnovna prednost ovog tipa oaze jest u mnogobrojnim ugovorima o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, putem kojih lokalne kompanije nastoje smanjiti iznos zadržanog poreza na prihode ostvarene u zemljama s visokim poreznim stopama sa kojima su potpisani ugovori. Primjeri su Barbados, Britanski djevičanski Otoci, Cipar, Nizozemski Antili, Mađarska i Malta.

Porezni raj sa porezima samo na lokalne primitke jesu oaze u kojima se oporezuju dohoci fizičkih osoba, tj. dobit pravnih osoba ako su ostvareni iz domaćih izvora. Od oporezivanja je oslobođen bilo koji primitak ostvaren u inozemstvu. Ove oaze mogu dozvoliti obavljanje djelatnosti na domaćem i inozemnom teritoriju. Primjeri su Hong Kong, Irska, Panama, Gibraltar.

Posebni porezni raj (eng. *special tax haven*) je zemlja koja ima porezni sustav kakav imaju i ostale zemlje, no one imaju zakonodavstvo koje omogućava poseban tretman za određene modele tvrtki poput IBC-a, što rezultira izuzećem tvrtke od poreznih obveza. Austrija je jedan od primjera, a slijede je Nizozemska, Lihtenštajn, SAD, Luksemburg i Velika Britanija.

2.4 "TAMNA" STRANA POREZNIH OAZA

Fiskalna degradacija, odnosno gubitak poreznih prihoda uzrokovan seljenjem investicija u zemlje sa nižim poreznim opterećenjem, zbog čega može doći do rezanja socijalnih izdataka, povećanja poreznog opterećenja na manje mobilne porezne izvore kao što su plaće i potrošnja, što pak dovodi do neučinkovitosti poreznog sustava, viših cijena i povećanja troškova rada, neučinkovitosti ekonomije u cjelini te vrlo često i do visoke nezaposlenosti.

Rezultat postojanja poreznih oaza je nelojalna ili štetna konkurencija koja dovodi do toga da je korist poreznih utočišta istodobno šteta drugih zemalja koje provode "normalnu" poreznu politiku zasnovanu na načelima zdravog poreznog sustava.

OECD navodi 4 glavne odrednice štetnog poreznog sustava, a time i oaza: nulta ili vrlo niska porezna stopa, odvojenost porezne politike od domaće ekonomije, netransparentnost i nedostatak efektne razmjene informacija. Porezne oaze često nisu transparentne, jer porezni obveznik ima mogućnost da o porezu pregovara sa vlasti i da za sebe ostvari veća prava. Radna skupina koja se bavi problemima izbjegavanja plaćanja poreza i poreznom evazijom (eng. *Tax Avoidance & Evasion*) okuplja stručnjake iz svih zemalja OECD-a da razmjenjuju ideje oko toga kako se najbolje boriti sa poreznom evazijom.

Najbolja obrana protiv međunarodnog izbjegavanja i neplaćanja poreza je poboljšanje i proširenje mehanizama za međunarodnu suradnju i razmjenu informacija. Kroz razmjenu iskustava, Radna skupina je u mogućnosti donijeti regulative koje bi trebale omogućiti poreznim vlastima da upravljaju poreznim zakonima na efikasni, poštenu i razuman način. Od 1993. godine OECD inzistira na promjenama u strukturi i transparentnosti rada poreznih oaza te prijeti sankcijama svima koje ne udovolje navedenim zahtjevima. Međutim, same članice OECD-a ne pridržavaju se tih zahtjeva (primjerice, Švicarska vodi preferencijalnu poreznu politiku i odupire se snažno razmjeni informacija o porezima te provodi štetnu poreznu konkurenciju prema zemljama koje i same slove kao porezne oaze). U travnju 2000. godine, Odbor za fiskalne odnose objavio je dokument "Poboljšanje pristupa bankovnim informacijama za porezne svrhe" (engl. *Improving Access to Bank Information for Tax Purposes*). Jedan od glavnih dostignuća Izvještaja je postavljanje jedinstvenih standarda za pristup bankovnim informacijama. Sve zemlje članice bi trebale omogućiti pristup bankovnim informacijama, direktno ili indirektno, za sve porezne svrhe kako bi porezne vlasti mogle donijeti svoje proračune sa višom odgovornošću i uključiti se u efikasnu razmjenu informacija sa svojim ugovornim partnerima.

Kako bi zemlje lakše implementirale taj dokument, trebale bi primijeniti niz mjera: zabrana anonimnih računa; financijske institucije moraju identificirati svoje česte ili povremene klijente, kao i one osobe za čiju korist je otvoren bankovni račun ili je provedena transakcija; ponovni pregled politike i prakse koje onemogućavaju poreznim vlastima pristup bankovnim informacijama, direktno ili indirektno, za svrhu razmjene takvih informacija u poreznim slučajevima koji uključuju namjerno ponašanje subjekta koji je pred kriminalnim

poreznim gonjenjem, sa mogućnošću prilagodbe, ako je to potrebno, zemlji tj. njezinim zakonima, regulativama i administrativnom praksom; poboljšati administrativnu učinkovitost i kapacitet informacijskih sistema; proučiti kako stvoriti strategiju koja će omogućiti dobrovoljnu prijavu poreza onih poreznih obveznika koji se tomu odupiru, da prijave svoje prihode i imovinu koju su stekli u prošlosti tako što su iskoristili prednost strogih bankovnih Zakona o tajnosti u pojedinim jurisdikcijama tj. zemljama; ohrabriti zemlje koje nisu u OECD-u da poboljšaju pristup bankovnim informacijama u svrhu naplate poreza; Zemlje članice koje imaju utjecaj u onim zemljama (svojim kolonijama i slično) koja se nazivaju poreznim utočištima moraju utjecati na primjenu svih ovih mjera u tim zemljama.

Komisija za porezne poslove (eng. *The Comittee on Fiscal Affairs*) potiče članice da provode i poduzimaju potrebne mjere da bi spriječile financijske institucije od skrivanja anonimnih računa i ističe potrebu identificiranja njihovih klijenata kao i izvršenih transakcija, zatim između poreznih zakona i prakse koje onemogućavaju protok i pristup informacijama koje se tiču poreza i poreznih stopa. Zemlje koje su u raznim asocijacijama poput CIAT-a (eng. *Centre for Inter-American Tax Administrators*), CATA-e (eng. *Commonwealth Association of Tax Administrators*) i IOTA-e (eng. *Intra-European Organization of Tax Administrations*) su obvezne prilagoditi svoje porezne zakone mjerama koje je predložila Komisija. Komisija također potiče zemlje koje imaju zavisne ili pridružene teritorije ili ako imaju posebne odgovornosti prema tim zemljama da potaknu implementaciju i provođenje tih mjera u zakonima tih zemalja.

Osim pravnih i fizičkih osoba, utaju poreza i velike institucije kao banke. One pomažu u poreznoj evaziji s obzirom na koristi koje imaju od toga. Offshore banka je banka smještena izvan zemlje, izvan rezidencije deponenta, obično u pravnoj nadležnosti s niskom stopom poreza (ili poreznim rajeovima) koja pruža financijske i pravne prednosti. Te prednosti obično uključuju veću privatnost (bankovna diskrecija, princip stvoren 1934. eng. *Swiss Banking Act*), niska ili nulta stopa poreza, lakši pristup depozitima, protekcija protiv lokalne politike ili financijske nestabilnosti. Offshore banka se obično poistovjećuje sa ekonomijom podzemlja ili organiziranim kriminalom putem porezne evazije i pranjem novca. Takve banke ne prikupljaju sredstva preko dobiti od tog poreza ili od nekog sličnog interesa. Osobe su dužne prijaviti bilo koji offshore bankovni račun sa posljedicom odgovarajuće kazne, iako to vjerojatno nije potpun broj takvih računa koje posjeduju. Iako takve banke mogu odlučiti ne prijaviti dohodak poreznim vlastima i nemaju pravnu obvezu to učiniti zbog toga što su zaštićeni bankovnom diskrecijom, to ne čini nedeklaraciju dohotka poreznih obveznika ili poreznu evaziju poreza koji dolazi legalno.

2.5 BUDUĆNOST POREZNIH OAZA

Od 11. rujna 2001. godine, bilo je mnogo poziva za bolju regulaciju internacionalnih financija, s posebnim naglaskom na Offshore banke, porezne rajeve i čiste financije kao što je Clearstream Banking S.A. smješten u Luksemburgu, koji je u mogućnosti zaustaviti ogromne ilegalne novčane tokove.

U jeku financijske krize 2009. godine, OECD je objavio tri liste na zahtjev svjetskih vođa za traženjem načina da se uspostavi bolja financijska regulacija, na summitu G20 u Londonu. Na crnu listu je stavljeno samo 4, na sivu više od 30 i na listu pokajnica oko 40 zemalja označenih kao zemlje koje se smatraju u potpunosti predane internacionalnim standardima razmjene informacija. Švicarska, Luksemburg i niz ostalih financijskih središta je najavilo kako će njihov rad ići u smjeru OECD standarda. Irska je skupila milijardu američkih dolara koju bi izbjegla regularnim oporezivanjem, a Nizozemska Vlada kaže da 20 ljudi dnevno priznaje da su posjedovali Offshore račune. Procjenjuje se da SAD-ov godišnji porezni gubitak dostiže čak 100 milijardi dolara.

Međunarodna porezna evazija i izvoz kapitala mogu smatrati problemima za harmonizaciju poreznih zakonodavstava u EU-u. Izvoz kapitala i porezna evazija problematični su i sa stanovišta jednakosti i efikasnosti prilikom oporezivanja. Rad ne može izbjeći oporezivanju tako lako kao kapital i stoga se obično oporezuje višim poreznim stopama. Odnosno izvoz kapitala, ili bolje rečeno njegov bijeg u zemlje s povoljnijom fiskalnom klimom, utječe na povećanje opterećenja na manje mobilne faktore i stvara nejednakost. Kako bi se spriječile ovakve štetne posljedice treba usavršiti propise, razviti bolju komunikaciju između institucija, te više postupati prema savjesti, a ne se okretati organiziranom kriminalu, krađi, utaji, korupciji. Tako bi bilo manje žrtava koje stvara sama država i manje nezadovoljstva. Svatko treba platiti koliko je dužan, neizbježne stvari ne valja izbjegavati jer će taj teret onda snositi netko nedužan, netko tko to uopće nije svjestan. To su najčešće mali ljudi, sami građani, uvijek nezadovoljni, ni ne znajući što se sve prelama preko njihovih leđa. Velike korporacije ne bi smjele štedjeti na nečemu kao što je porez jer one plaćaju većinu tog poreza te se na taj način priljeva više sredstava za razvoj države, gospodarstva, a na taj način njih samih. Banke i financijska središta se trebaju okrenuti boljem načinu poslovanja, ne pridruživati se takvim nelegalnim radnjama. Štoviše, trebale bi pomagati u iskorjenjivanju takvih načina zarade i pridonositi boljim pogodnostima klijenata u suradnji s državom te pomoći u hvatanju prijestupnika, poput onih koji izbjegavaju platiti porez. Na koncu, ako neće ni one, uvijek postoji OECD, koji će svojim mjerama stati na kraj i pravedno kazniti zakonske prijestupnike kako države (porezne oaze), tako i banke (offshore banke), financijska središta (offshore središta), poduzeća (offshore kompanije), razna udruženja (offshore trustovi).

2.6 "POREZNE OAZE" U RH

Sve češće se tijekom 2004. godine moglo čuti, čitati i vidjeti u dnevnom tisku da Vlada, razni gospodarstvenici, političari i ostali intenzivno razmišljaju u sklopu najavljene porezne reforme o stvaranju područja s BDP-om manjim od 4200 \$ per capita oslobodi poreza i doprinosa, odnosno da siromašni dijelovi RH postanu porezne oaze poput Monte Carla i ostalih poznatih oaza diljem svijeta. Granica bi bila 70% prosjeka BDP-a per capita. Tako bi se na samom rubu Europe nastale neke nove oaze: spominju se Dubrovnik, Lika, Knin, Sisak, Vukovar kao moguće porezne oaze. Istra, Rijeka, Zagreb i Zagrebačka županija sigurno ne bi bile porezne oaze.

3. ZAKLJUČAK

Porezni raj (engl. *tax heaven*) je zemlja ili regija koju zbog postojanja vrlo povoljnog fiskalnog režima odabiru za mjesto legalnog udomljenja one fizičke i/ili pravne osobe koje žele platiti manje poreza, iako se često stvarni prostor odvijanja njihovih poslovnih operacija nalazi u drugim zemljama. Porezni rajevi kao zemlje u kojima određene vrste prihoda ne podliježu posebnim opterećenjima osiguravaju posebne privilegije međunarodnim poduzećima, sa željom i ciljem da ih privuku u svoje područje. Lociranje u poreznom raju za međunarodno poduzeće znači mogućnost da na legalan način uštedi na porezu. Međutim, osim poreznih olakšica bitni kriteriji za donošenje odluke o izboru ovakve lokacije jesu i politička stabilnost zemlje, razvijen sistem komunikacija i transporta, sloboda konverzije valuta itd. Postoje četiri tipa poreznih rajeva: zemlje bez poreza, npr. Bahami, Bermuda (Karmanski Otoci); zemlje s porezima po niskoj stopi, npr. Britanski i Djevičanski Otoci; zemlje u kojima se plaća porez na prihod iz domaćih, ali ne na one iz inozemnih izvora, npr. Hong Kong, Liberija, Panama; zemlje koje odobravaju specijalne privilegije, tj. koje se smatraju poreznim rajevima samo za granične svrhe.

Porezna evazija ima dva aspekta: legalno ili prihvatljivo izbjegavanje (eng. *tax avoidance*) i nelegalno, ili porezna utaja (eng. *tax evasion*). Legalna porezna evazija je evazija kod koje izbjegavanje i plaćanje poreza ne dovodi poreznog obveznika u sukob sa zakonskim propisima i potpuno koristi sve mogućnosti smanjenja porezne obaveze koje mu pruža sam zakon. Nezakonita evazija obuhvaća postupke poreznog obveznika kojima on izbjegava plaćanje poreza koje se vrši zakonom, neplaćanje zakonski utvrđenih poreza ili utaja poreza. Granica između poreznog izbjegavanja i porezne utaje vrlo je krhka te izbjegavanje poreza vrlo lagano, gotovo nevidljivo može prijeći u utaju poreza.

Izbjegavanje plaćanja poreza podrazumijeva djelovanje u skladu sa poreznim zakonom i javlja se u dva oblika: prihvatljiva evazija i neprihvatljiva evazija. Prihvatljivu evaziju je zakonodavac predvidio, čim je tako formulirao zakonsku normu. Neprihvatljiva evazija, iako je zakonita, nastaje kao posljedica više činjenica koje se međusobno suočavaju. To znači da u propisima postoje odgovarajuće pravne praznine, tako da postoji mogućnost da, tko treba i zna, može iskoristiti pravne rupe iz propisa, plaćajući porezne savjetnike i vrhunske stručnjake koji dobro poznaju materiju da mu pronađu što bezbolniji, lakši i jeftiniji prolaz kroz porezne propise.

4. LITERATURA

Knjige:

- 1) Harvey S. Rosen (1999), *Javne financije*, Institut za javne financije, Zagreb
- 2) Šimović Jure, Šimović Hrvoje (2006), *Fiskalni sustav i fiskalna politika Europske unije*, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Internet:

- 1) Investopedia.com, www.investopedia.com
- 2) Wikipedia, www.wikipedia.com
- 3) Limun.hr, www.limun.hr